

Wycieczki szkolne bez ryzyka

Kroki do udanego i bezpiecznego wyjazdu



Spis treści

Wstęp.....	4
Umowa na wycieczkę szkolną: formalność czy realne ryzyko dla szkoły	5
Podstawowe zasady organizacji bezpiecznej wycieczki szkolnej.....	8
Analiza ryzyka	8
Dostosowanie organizacji wycieczki do specyfiki klasy	9
Jasne zasady od pierwszych minut wycieczki.....	9
Program dopasowany do możliwości i energii uczniów.....	10
Czytelny podział ról wśród opiekunów	10
Spójna komunikacja z rodzicami	11
Przykładowy schemat analizy ryzyka przed wycieczką	11
Lista kontrolna przed wyjazdem.....	12
Lista kontrolna w trakcie wycieczki	13
Trudne sytuacje podczas wycieczki szkolnej – JAK REAGOWAĆ	15
Lęk separacyjny	16
Konflikt w pokoju.....	17
Autoagresja.....	18
Nadmierne korzystanie z telefonu	19
Zaginięcie ucznia	20
Podejrzanie zażycia przez ucznia środków psychoaktywnych	21
Atak paniki.....	22
Kradzież lub zniszczenie mienia.....	23
Standardy ochrony małoletnich podczas wycieczki szkolnej.....	25
Weryfikacja standardów ochrony małoletnich w obiektach.....	26
Co zrobić, gdy uczeń zgłasza niepokojącą sytuację?.....	27
Rola kierownika i opiekunów wycieczki	28
Jak reagować w sytuacji zagrożenia?.....	29
Procedura postępowania w przypadku podejrzenia krzywdzenia dziecka podczas wycieczki szkolnej.....	30

Zasady bezpiecznych relacji nauczycieli i wychowawców z dziećmi na wycieczce szkolnej	31
Upublicznianie wizerunku dzieci przez inne dzieci – granice i konsekwencje	34
Pierwsza pomoc psychologiczna dla uczniów, którzy doświadczyli przemocy	36
Pierwsza pomoc w czasie wycieczki szkolnej	38
Napad drgawek	39
Omdlenia	40
Odwodnienie i przegrzanie organizmu	42
Złamania i zwichnięcia	43
Reakcja alergiczna i wstrząs anafilaktyczny	45
Choroba lokomocyjna	46
Aktywny czas na wycieczce – gry i zabawy integracyjne	48
Jak dobierać aktywności do grupy?	48
Aktywności do autokaru – propozycje dla różnych grup wiekowych	49
Klasy 1–3	49
Klasy 4–6	50
Klasy 7–8 i młodzież	50
Gry integracyjne na pierwsze 30 minut wyjazdu	51
Aktywności na deszcz w czasie zielonej szkoły	52
Podstawa prawna	56

Wstęp

Organizacja wycieczki szkolnej to jedno z tych zadań, które w teorii wydaje się proste, a w praktyce szybko pokazuje swoją złożoność. Nawet dobrze zaplanowany wyjazd może przynieść sytuacje nieprzewidziane – od drobnych napięć w grupie po zdarzenia wymagające natychmiastowej reakcji.

Ten e-book powstał jako narzędzie dla nauczycieli i wychowawców, którzy chcą przygotować wycieczkę w sposób uporządkowany, bezpieczny i możliwy do realnego wdrożenia. Zawiera konkretne wskazówki, checklisty oraz procedury, które pomagają ograniczyć chaos organizacyjny, zwiększyć poczucie bezpieczeństwa uczniów i ułatwić podejmowanie decyzji w trudnych sytuacjach.

Zamiast skupiać się wyłącznie na planie wyjazdu, publikacja prowadzi przez kluczowe obszary, które mają realny wpływ na jego przebieg: analizę ryzyka, organizację pracy opiekunów, komunikację z rodzicami oraz reagowanie w sytuacjach kryzysowych. Uzupełnieniem są propozycje aktywności, które wspierają integrację grupy i pomagają utrzymać dobrą atmosferę.





Weronika Gilska

Przedstawicielka Biura Turystycznego Horyzont

Umowa na wycieczkę szkolną: formalność czy realne ryzyko dla szkoły

Oddelegowanie organizacji wycieczki szkolnej do profesjonalnego biura podróży to rozwiązanie nie tylko najbezpieczniejsze, ale też generujące najmniej dodatkowych obciążeń dla dyrekcji i nauczycieli. Taka współpraca może się jednak wiązać z zagwozdkami natury formalno-prawnej. Kto powinien podpisać umowę z organizatorem turystyki? W jaki sposób zebrać pieniądze? Podpowiadamy, jak zredukować te wyzwania do minimum.

Pułapki obecnych praktyk

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki jak najbardziej **dopuszcza zlecenie organizacji wycieczki zewnętrznemu podmiotowi**, jednak nie daje konkretnych rekomendacji, w jaki sposób taka procedura powinna przebiegać. W efekcie praktyki różnią się w zależności od placówki oświatowej.

Nadal zdarza się, że podpisanie umowy z biurem podróży oczekuje się od kierownika wycieczki czy przedstawiciela Rady Rodziców. Z prawnego punktu widzenia, jest to niedopuszczalne! Jedyńą osobą upoważnianą do reprezentowania szkoły na zewnątrz, czyli na przykład zawierania umów i zaciągania zobowiązań finansowych w imieniu organu prowadzącego, jest dyrektor.

Czy jednak umowa podpisywana przez dyrektora rozwiązuje wszystkie problemy? Jeżeli wycieczka jest finansowana ze środków własnych szkoły, to jak naj-

bardziej, jeżeli płacą za nią rodzice uczniów – niestety nie do końca.

Główne zagrożenia związane z tą formą współpracy z biurem podróży:

- **Dysponowanie środkami finansowymi spoza budżetu** – zlecając zewnętrznemu podmiotowi organizację wycieczki szkolnej dyrektor zaciąga zobowiązanie, które nierzadko nie jest w ogóle ujęte w budżecie organu prowadzącego, zostając z problemem samodzielnego zabezpieczenia tych środków poprzez zebranie wpłat od rodziców, często w formie gotówki. Warto zwrócić uwagę, że sumaryczny koszt dłuższej zagranicznej wycieczki może nawet przekroczyć 100 000 zł. Nie mówimy o drobnych kwotach!
- **Odpowiedzialność za przebieg wpłat** – proces zbierania kolejnych transzy generuje dodatkowe obowiązki dla nauczycieli oraz pracowników administracyjnych i wiąże się z niepotrzebnym ryzykiem (szczególnie w przypadku obiegu gotówki).
- **Ryzyko nieprawidłowości w dokumentacji finansowej** – brak ustandaryzowanych procedur w zakresie rozliczania tego rodzaju wycieczek w szkole nierzadko prowadzi do wątpliwości natury formalnej lub nawet konfliktów na linii szkoła-rodzice
- **Rezygnacje i reklamacje** – jeżeli rodzic domaga się zwrotu pieniędzy, choćby dlatego, że jego dziecko ostatecznie nie wzięło udziału w wycieczce lub wystąpiły zastrzeżenia co do jakości realizacji usługi turystycznej, przedstawiciel szkoły znajduje się

w niekomfortowej sytuacji, ponieważ tylko on, jako strona umowy, może wszcząć procedurę reklamacji czy też wystąpić z innymi rodzajami roszczeń finansowych.

Bezpieczna alternatywa – umowy między biurem a rodzicami

Biorąc pod uwagę opisane pułapki, najkorzystniejsze wyjście nasuwa się samo. To realny płatnik, czyli rodzic lub opiekun prawny, powinien zawrzeć umowę o udział dziecka w imprezie turystycznej. Kiedyś było to oczywiście niezwykle trudne do zorganizowania, ale wraz z postępującą cyfryzacją, rozwiązanie to staje się coraz bardziej powszechne, a kolejne szkoły wręcz nie godzą się na żadne inne formy współpracy z biurami podróży.

A co z wymaganą przez Rozporządzenie MEN **zgoda dyrektora** na wycieczkę? **Udziałem opiekunów?** Najpopularniejszą praktyką jest dostarczenie przez biuro turystyczne kompletu informacji o planowanym wyjeździe do dyrektora, który z kolei pisemnie wyraża zgodę na jego organizację i deklaruje zapewnienie opiekunów. W takim układzie impreza turystyczna pozostaje w świetle prawa wycieczką szkolną, jednak nie wiąże się z żadnymi zobowiązaniami finansowymi dla szkoły

Kluczowe korzyści:

- jasne wskazanie, że choć to wycieczka szkolna, wszelkie relacje finansowe powstają pomiędzy biurem turystycznym a rodzicami uczniów
- brak konieczności zbierania przez nauczycieli zaliczek oraz kolejnych wpłat
- umożliwienie wystawienia indywidualnych faktur (potrzebnych rodzicom na przykład do uzyskania dofinansowań z zakładu pracy)
- klarowne procedury w przypadku rezygnacji pojedynczych uczniów z wycieczki

Jak to działa w praktyce? Indywidualne umowy na przykładzie Horyzontu

Procedura zawierania indywidualnych umów i zbierania wpłat może brzmieć jak coś skomplikowanego, jednak w praktyce jest to mało wymagające tak dla

szkoły, jak i dla rodziców. Na przykładzie [Biura Turystycznego Horyzont](#), organizacja przebiega w następujących krokach.

1. Po akceptacji warunków oferty i ustaleniu orientacyjnej liczby chętnych uczniów, dyrekcja otrzymuje do podpisania dokument porozumienia. Zawiera on komplet informacji o wycieczce (w tym wzór umowy z rodzicem wraz z załącznikami) oraz zapis o zgodzie na realizację wycieczki i planowanej liczbie opiekunów.
2. Niezwłocznie po nadesłaniu skanu porozumienia, do kierownika wycieczki trafia link do przekazania rodzicom, opatrzony krótką instrukcją. Kieruje on do intuicyjnego formularza, w którym rodzic podaje dane dziecka/dzieci, zgłasza ewentualną potrzebę faktury lub specjalną dietę oraz elektronicznie potwierdza zawarcie umowy.
3. W ramach zapisu rodzic zostaje przekierowany do strony płatności, pozwalającej wpłacić zaliczkę szybkim przelewem, BLIK-iem lub tradycyjnym przelewem na indywidualny numer konta. Na tej samej zasadzie są dokonywane kolejne wpłaty, o których terminach biuro przypomina rodzicom mailowo.
4. Od samego początku kierownik wycieczki ma dostęp do panelu koordynatora, pozwalającego na bieżąco monitorować zapisy oraz stan płatności. Przed terminem wycieczki panel pozwala również wygodnie podzielić uczniów i opiekunów na pokoje.

Warto podkreślić, że skorzystanie z systemu indywidualnych zapisów w Biurze Turystycznym Horyzont nie wiąże się z żadnymi dodatkowymi kosztami, a nawet daje dodatkowy profit, w postaci nieodpłatnego objęcia uczestników ubezpieczeniem kosztów rezygnacji. Oznacza to, że jeśli dziecko nie weźmie udziału w wyjeździe z powodu choroby czy nagłego wypadku, rodzic otrzyma pełen zwrot wpłaconych środków nawet, jeśli nie znajdzie się zastępstwo.

Więcej informacji znajdują Państwo na stronie internetowej Horyzontu w zakładce [„System Indywidualnych Zapisów”](#), a pracownicy biura z chęcią odpowiedzą na wszelkie dodatkowe pytania.

Biuro Turystyczne Horyzont

Udane wycieczki szkolne od 1995 roku!



Dlaczego warto nam zaufać?

- ! doświadczenie z ponad 12 000 zrealizowanych wycieczek szkolnych – zadowolone grupy z całej Polski
- ! bogaty pakiet ubezpieczeń turystycznych, w tym ubezpieczenie kosztów rezygnacji i gwarancja na ponad 2 000 000 zł
- ! system indywidualnych umów z rodzicami i wygodne płatności bezgotówkowe
- ! szeroki wybór wycieczek krajowych i zagranicznych, w tym samolotowych
- ! gwarancja utrzymania ceny, nawet w przypadku wzrostu kosztów paliwa
- ! świetnie przygotowani, pełni pasji piloci



Skontaktuj się z nami!

☎ 61 852 32 22

✉ bt@horyzont.net.pl

🌐 www.horyzont.net.pl



Marta Wysocka

Podstawowe zasady organizacji bezpiecznej wycieczki szkolnej

Wycieczka szkolna rzadko przebiega dokładnie tak, jak została zaplanowana – i jest to zupełnie naturalne. Co istotne, istnieje kilka powtarzalnych obszarów, które wymagają szczególnej uwagi podczas planowania. Odpowiednie przygotowanie w tych kwestiach pozwala znacząco zwiększyć poczucie bezpieczeństwa uczniów, ograniczyć napięcia w grupie oraz ułatwić opiekunom sprawne reagowanie na pojawiające się sytuacje. Zwrócenie na nie uwagi już na etapie przygotowań pomaga stworzyć warunki do spokojnego przebiegu wycieczki i pozwala skupić się na tym, co w wycieczkach najważniejsze – wspólnych doświadczeniach, relacjach i edukacji poza szkolną ławką.

Analiza ryzyka

Brak systemowej analizy ryzyka skutkuje improwizacją w sytuacjach trudnych. Gdy pojawia się uraz, konflikt w pokoju czy nagła zmiana pogody, decyzje podejmowane są pod presją czasu i emocji. Planowanie każdej wycieczki szkolnej powinno obejmować:

- analizę specyfiki grupy,
- identyfikację potencjalnych zagrożeń,
- plan działania na wypadek sytuacji kryzysowej,
- podział ról między opiekunami.

Jak zadbać o ten obszar w praktyce?

- Przygotować krótką pisemną analizę ryzyka.
- Sporządzić listę uczniów z istotnymi informacjami na ich temat (stan zdrowia, specjalne potrzeby, specyfika funkcjonowania itp.).
- Ustalić procedury postępowania na wypadek urazu, konfliktu, zaginięcia ucznia.

Dostosowanie organizacji wycieczki do specyfiki klasy

Niedoszacowanie dynamiki grupy to jeden z częstych powodów napięć i konfliktów pojawiających się podczas wycieczki szkolnej. Często jest przekonanie, że skoro w klasie nie ma większych problemów, to wyjazd przebiegnie spokojnie. Tymczasem wycieczka intensyfikuje dynamikę grupową. Zmęczenie, brak prywatności, zmiana rytmu dnia czy konieczność dzielenia pokoju powodują, że drobne napięcia szybko się wyostrajają.

Jak zadbać o ten obszar w praktyce?

- Przemysleć skład pokoi – nie pozostawiać tej kwestii wyłącznie decyzji uczniów.
- Ustalić jasną procedurę zgłaszania konfliktów (do kogo, w jakim czasie).
- Zaplanować krótkie, codzienne spotkanie podsumowujące dzień.

Jak zadbać o ten obszar w praktyce?

- Przed wyjazdem należy przygotować pisemny regulamin wycieczki.
- Jeszcze przed wyjazdem omówić zasady wspólnie z uczniami.
- Ustalić konkretne konsekwencje naruszenia zasad.
- Zadbać o jednolity przekaz od wszystkich opiekunów.

Jasne zasady od pierwszych minut wycieczki

Pierwsze 60 minut wycieczki ma znaczenie strategiczne. To wtedy kształtowany jest klimat wyjazdu. Jeżeli zasady dotyczące korzystania z telefonów, ciszy nocnej, poruszania się w przestrzeni publicznej czy zgłaszania problemów nie zostaną jednoznacznie zakomunikowane, zaczyna się negocjowanie reguł. W konsekwencji może dojść do podważania autorytetu opiekunów, niespójnych decyzji wychowawczych i ogólnego chaosu organizacyjnego.

Program dopasowany do możliwości i energii uczniów

Chęć maksymalnego wykorzystania czasu często prowadzi do przeciążenia uczniów. Zbyt mała liczba przerw i stała presja punktualności powodują m.in. drażliwość, konflikty, spadek koncentracji, zwiększone ryzyko urazów. Zmęczenie obniża zdolność samoregulacji emocjonalnej – szczególnie u uczniów młodszych oraz z trudnościami psychicznymi.

Jak zadbać o ten obszar w praktyce?

- Zaplanować minimum jedną dłuższą przerwę regeneracyjną dziennie.
- Nie planować ważnych i wymagających aktywności pod koniec dnia.
- Zachować „bufor czasowy” między punktami programu.
- Przewidzieć alternatywę na wypadek pogorszenia pogody, opóźnień lub innych zakłóceń.

Jak zadbać o ten obszar w praktyce?

- Jeszcze przed wyjazdem sporządzić kartę podziału obowiązków.
- Wyznaczyć jedną osobę decyzyjną w sytuacjach nagłych.
- Regularnie konsultować sytuację grupy w zespole (np. 10-minutowe odprawy).

Czytelny podział ról wśród opiekunów

Formalna liczba opiekunów może być zgodna z przepisami prawa oświatowego, jednak brak jasnego podziału zadań generuje problemy. Jeśli nie wiadomo, kto odpowiada za kwestie medyczne, kto komunikuje się z rodzicami, kto monitoruje dynamikę grupy, kto podejmuje decyzje w sytuacjach kryzysowych – pojawia się chaos, a odpowiedzialność zaczyna się rozmywać.

Spójna komunikacja z rodzicami

Komunikacja z rodzicami podczas wycieczki bywa skrajna: zbyt intensywna lub zbyt ograniczona. Oba rozwiązania generują napięcia. Szczególnie w sytuacjach kryzysowych brak ustalonego kanału komunikacji prowadzi do chaosu informacyjnego.

Jak zadbać o ten obszar w praktyce?

- Przed wyjazdem poinformować rodziców o zasadach komunikacji.
- Wyznaczyć opiekunów odpowiedzialnych za kontakt z rodzicami.

Przykładowy schemat analizy ryzyka przed wycieczką

Obszar	Potencjalne ryzyko	Działania zapobiegawcze	Osoba odpowiedzialna
Transport	opóźnienia, choroba lokomocyjna, trudności z zachowaniem uczniów w autokarze	ustalenie zasad podróży, przygotowanie leków na chorobę lokomocyjną, zaplanowanie przerw	kierownik wycieczki/opiekun
Zakwaterowanie	konflikty w pokojach, brak ciszy nocnej, poczucie wykluczenia ucznia	przemysłany podział na pokoje, omówienie zasad ciszy nocnej, możliwość zgłaszania problemów	opiekunowie
Zdrowie uczniów	urazy, reakcje alergiczne, pogorszenie samopoczucia	lista uczniów z informacjami zdrowotnymi, apteczka, znajomość numerów alarmowych	wyznaczony opiekun
Program wycieczki	zmęczenie uczniów, opóźnienia, zmiana pogody	zaplanowanie przerw, bufor czasowy, alternatywny plan zajęć	kierownik wycieczki
Relacje w grupie	konflikty, wykluczanie, napięcia w grupie	rozmowa o zasadach współpracy, reagowanie na pierwsze sygnały konfliktów	opiekunowie
Kontakt z rodzicami	chaos informacyjny, nadmierne telefony od uczniów	ustalenie zasad komunikacji, wyznaczenie jednej osoby do kontaktu	kierownik wycieczki

Lista kontrolna przed wyjazdem

Obszar	Co należy sprawdzić?	
Dokumentacja i uczniowie	Aktualna lista uczestników	<input type="checkbox"/>
	Informacje o stanie zdrowia (alergie, leki, choroby)	<input type="checkbox"/>
	Wskazanie uczniów wymagających szczególnej uwagi	<input type="checkbox"/>
Zgody rodziców	Podpisane zgody na udział w wycieczce	<input type="checkbox"/>
	Zgody na udzielenie pomocy medycznej	<input type="checkbox"/>
	Aktualne numery kontaktowe do rodziców	<input type="checkbox"/>
Apteczka	Wyposażona w środki opatrunkowe i leki	<input type="checkbox"/>
	Dostosowana do charakteru wyjazdu	<input type="checkbox"/>
	Dostępna dla wyznaczonego opiekuna	<input type="checkbox"/>
Numery kontaktowe	Numer alarmowy 112	<input type="checkbox"/>
	Kontakt do dyrektora szkoły	<input type="checkbox"/>
	Adres miejsca pobytu	<input type="checkbox"/>
	Numery telefonów do opiekunów	<input type="checkbox"/>
Podział obowiązków	Osoba odpowiedzialna za zdrowie uczniów	<input type="checkbox"/>
	Osoba do kontaktu z rodzicami	<input type="checkbox"/>
	Osoba decyzyjna w sytuacjach nagłych	<input type="checkbox"/>
	Podział opieki nad grupami uczniów	<input type="checkbox"/>
Organizacja wyjazdu	Potwierdzony transport i godzina wyjazdu	<input type="checkbox"/>
	Potwierdzone miejsce noclegu	<input type="checkbox"/>
	Przygotowany plan dnia	<input type="checkbox"/>
Organizacja wyjazdu	Omówione zasady bezpieczeństwa	<input type="checkbox"/>
	Ustalone konsekwencje naruszenia	<input type="checkbox"/>

Lista kontrolna w trakcie wycieczki

Obszar	Co należy kontrolować?	
Obecność uczniów	Liczenie uczniów przy każdej zmianie miejsca	<input type="checkbox"/>
	Sprawdzanie obecności przed aktywnościami i po nich	<input type="checkbox"/>
	Kontrola obecności w pokojach (wieczorem)	<input type="checkbox"/>
Opiekunowie	Realizacja ustalonych dyżurów	<input type="checkbox"/>
	Bieżąca wymiana informacji między opiekunami	<input type="checkbox"/>
Kontakt z rodzicami	Kontakt przez wyznaczoną osobę	<input type="checkbox"/>
	Informowanie w sytuacjach problemowych	<input type="checkbox"/>
Bezpieczeństwo uczniów	Przestrzeganie zasad przez uczniów	<input type="checkbox"/>
	Reagowanie na ryzykowne zachowania	<input type="checkbox"/>
	Kontrola samodzielnego oddalania się uczniów	<input type="checkbox"/>
Stan zdrowia	Reagowanie na złe samopoczucie	<input type="checkbox"/>
	Dostęp do apteczki	<input type="checkbox"/>
	Opieka nad uczniami wymagającymi wsparcia	<input type="checkbox"/>
Relacje w grupie	Obserwacja konfliktów i napięć	<input type="checkbox"/>
	Szybka reakcja na problemy	<input type="checkbox"/>
Program	Dostosowanie tempa do możliwości uczniów	<input type="checkbox"/>
	Wprowadzanie przerw	<input type="checkbox"/>
	Realizacja planu alternatywnego	<input type="checkbox"/>





unesco

Miejsce Światowego
Dziedzictwa

Kopalnia Soli „Wieliczka”

Jedna wycieczka, setki wrażeń!



Zwiedzanie Trasy
Turystycznej

podziemne komory
i solne jeziorka



Wyprawa
na Trasę Górniczą

doświadczenie
prawdziwej pracy
gornika



Wycieczki
tematyczne

nauka, która staje się
przygodą



Nocleg 125 m
pod ziemią

noc w zdrowym
mikroklimacie

Dlaczego warto?

- Dawka wiedzy i zdrowia
- Szybka i wygodna rezerwacja online
- Opieka doświadczonego przewodnika

Zabierz swoją klasę
w głąb ziemi!

Kup bilety
online

Już od 48 zł/os



 www.kopalnia.pl



Trudne sytuacje podczas wycieczki szkolnej

– JAK REAGOWAĆ

Podczas wycieczki szkolnej mogą pojawić się sytuacje, które wymagają szybkiej i spokojnej reakcji opiekunów. Często nie są one wynikiem poważnych zdarzeń, lecz naturalnej dynamiki grupy, zmiany środowiska czy zmęczenia uczniów. Poniżej przedstawiono przykłady zdarzeń, które mogą wystąpić podczas wyjazdu szkolnego, wraz z praktycznymi wskazówkami dotyczącymi postępowania opiekunów.



Julia Przybył



Lęk separacyjny

Lęk separacyjny może objawiać się płaczem, somatyzacją (np. ból brzucha, głowy), wycofaniem, drażliwością lub nagłą potrzebą kontaktu z rodzicem. Brak przygotowania opiekunów do tej sytuacji może skutkować bagatelizowaniem („nic się nie dzieje”), nadmiernym dramatyzowaniem („zaraz dzwoniemy po rodziców”) albo impulsywnym pozwoleniem na powrót do domu, co tylko wzmacnia mechanizm unikania.

Planowanie powinno obejmować:

- identyfikację uczniów, którzy wcześniej mieli trudności adaptacyjne,
- rozmowę przygotowującą z całą grupą o pierwszym dniu i nocy,
- ustalenie zasad kontaktu z rodzicami,
- zapewnienie wieczornej obecności opiekuna w przestrzeni wspólnej.

Jak reagować w takiej sytuacji?

- Zorganizować integracyjne zajęcia wieczorne, które obniżą napięcie.
- Ustalić jasny rytuał wieczoru (cisza nocna, możliwość krótkiej rozmowy z opiekunem).
- W przypadku silnego lęku zapewnić chwilowe wsparcie indywidualne, ale nie izolować ucznia od grupy.
- Kontakt z rodzicem traktować jako narzędzie wspierające, a nie pierwszą reakcją.



Konflikt w pokoju

Wspólne mieszkanie, brak prywatności, zmęczenie i różnice temperamentów sprzyjają napięciom. Konflikt może dotyczyć hałasu, porządku, wykluczania jednej osoby, żartów przekraczających granice czy dominacji jednego ucznia nad innymi. Zlekceważony konflikt szybko eskaluje i może przerodzić się w przemoc rówieśniczą. Reakcja wyłącznie dyscyplinująca („macie dojść do porozumienia”) często nie rozwiązuje problemu, a jedynie go maskuje.

Planowanie powinno obejmować:

- przemyślany podział uczniów na pokoje,
- jasne zasady (np. cisza, porządek, szacunek),
- ustalenie sposobu zgłaszania problemów.

Jak rozwiązać ten problem w praktyce?

- Szybko reagować na pierwsze sygnały napięcia.
- Rozmawiać z uczniami osobno i wspólnie, dbając o neutralność.
- W razie potrzeby dokonać zmiany zakwaterowania.
- Dokumentować poważniejsze incydenty i informować rodziców, jeśli sytuacja tego wymaga.



Autoagresja

Zachowania autoagresywne (np. samo-okaleczenia, uderzanie się, prowokowanie sytuacji ryzykownych) to sytuacja wysokiego ryzyka, wymagająca natychmiastowej, spokojnej i proceduralnej reakcji. Wyjazd może nasilać napięcia emocjonalne, szczególnie u uczniów z wcześniej zdiagnozowanymi trudnościami. Brak wiedzy o historii ucznia, brak procedur i działanie w panice mogą pogłębić kryzys oraz narazić szkołę na poważne konsekwencje prawne.

Planowanie powinno obejmować:

- zebranie informacji o stanie psychicznym uczniów,
- ustalenie procedury interwencji kryzysowej,
- dostęp do numerów alarmowych i lokalnych placówek medycznych.

Jak reagować w takiej sytuacji?

- Zapewnić bezpieczeństwo fizyczne ucznia i grupy.
- Nie pozostawiać ucznia samego w sytuacji kryzysowej.
- Skontaktować się z rodzicami i – w razie potrzeby – z lokalnymi służbami medycznymi.
- Sporządzić szczegółową notatkę służbową po zdarzeniu.



Nadmierne korzystanie z telefonu

Telefon bywa źródłem konfliktów, izolacji od grupy, problemów ze snem, a także cyberprzemocy. Uczniowie mogą publikować materiały bez zgody innych, kontaktować się z rodzicami w sposób eskalujący drobne trudności („jest okropnie, chcę do domu”) lub ignorować program wycieczki.

Planowanie powinno obejmować:

- określenie zasad korzystania z telefonów przed wyjazdem,
- poinformowanie rodziców o przyjętych regulacjach,
- ustalenie godzin kontaktu z bliskimi.

Jak reagować w takiej sytuacji?

- Wprowadzić zasadę ograniczonego czasu korzystania z urządzeń.
- Reagować konsekwentnie na naruszenia ustaleń.
- W sytuacji cyberprzemocy – zabezpieczyć dowody i poinformować dyrekcję placówki oraz rodziców.



Zaginięcie ucznia

Zaginięcie ucznia to jedna z najbardziej stresujących i obciążających sytuacji podczas wyjazdu. Najczęściej wynika z oddalenia się od grupy, zagapienia się, wejścia do innego sklepu, skorzystania z toalety bez poinformowania opiekuna czy nieporozumienia co do miejsca zbiórki. W przestrzeni publicznej (centrum miasta, park rozrywki, góry, dworzec) kilka minut nieuwagi może doprowadzić do utraty kontaktu wzrokowego z uczniem. Brak jasnej procedury skutkuje chaosem. Część opiekunów zaczyna przeszukiwać teren bez koordynacji, grupa pozostaje bez nadzoru, komunikaty są niespójne.

Planowanie powinno obejmować:

- zasadę liczenia uczniów przed każdą zmianą miejsca i po niej,
- ustalenie stałych punktów zbiórki,
- podział terenu na sektory w razie potrzeby poszukiwań,
- przygotowanie numerów alarmowych i adresu aktualnego miejsca pobytu,
- omówienie z uczniami zasad: „jeśli się zgubisz – nie przemieszczaj się, skontaktuj się z opiekunem”.

Jak reagować w takiej sytuacji?

- Natychmiast zabezpieczyć grupę (jeden opiekun zostaje z uczniami!).
- Szybko zweryfikować ostatnie miejsce, w którym widziano ucznia.
- Skontaktować się telefonicznie z uczniem (jeśli posiada telefon).
- W przypadku braku efektu powiadomić odpowiednie służby oraz dyrekcję szkoły.
- Poinformować rodziców po wdrożeniu pierwszych działań, przedstawiając konkretne kroki, które zostały podjęte.
- Sporządzić dokumentację zdarzenia.



Podjęcie zażycia przez ucznia środków psychoaktywnych

Wyjazd sprzyja eksperymentowaniu, szczególnie w starszych klasach. Alkohol, e-papierosy, środki psychoaktywne mogą zostać wniesione do ośrodka lub zakupione na miejscu. Często pierwszym sygnałem są zmiany zachowania: pobudzenie, wycofanie, agresja, zaburzenia równowagi.

Planowanie powinno obejmować:

- jasny regulamin z określonymi z konsekwencjami,
- rozmowę profilaktyczną przed wyjazdem,
- procedurę postępowania w przypadku podejrzenia użycia substancji.

Jak reagować w takiej sytuacji?

- Zabezpieczyć grupę i odizolować ucznia w bezpieczny sposób.
- Skontaktować się z rodzicami i dyrekcją.
- W razie zagrożenia zdrowia wezwać pomoc medyczną.
- Sporządzić dokumentację zdarzenia.



Atak paniki

Zmiana środowiska, nocleg poza domem, nowe sytuacje społeczne czy wymagające aktywności (np. wysokość, zamknięte przestrzenie, presja grupy) mogą wywołać nagły kryzys lękowy. Objawia się on silnym pobudzeniem emocjonalnym: przyspieszonym oddechem, drżeniem, płaczem, poczuciem utraty kontroli, a czasem przekonaniem o zagrożeniu życia. Dla osoby przeżywającej atak paniki doświadczenie jest bardzo realne i intensywne. Nieprzygotowany opiekun może błędnie interpretować taką reakcję jako „histerię” lub „przesadę”, co nasila poczucie zagrożenia u ucznia. Ważne jest spokojne i wspierające podejście, które pozwoli stopniowo obniżyć napięcie.

Planowanie powinno obejmować:

- zebranie informacji o uczniach mających trudności lękowe,
- przygotowanie opiekunów na możliwe reakcje emocjonalne,
- ustalenie miejsca, w którym można zapewnić uczniowi chwilę spokoju.

Jak reagować w takiej sytuacji?

- Zapewnić uczniowi spokojne, bezpieczne miejsce z dala od grupy.
- Mówić spokojnie i jasno, pomagając uspokoić oddech.
- Nie zawstydzać ucznia ani nie komentować sytuacji przy innych.
- Pozostać z uczniem do momentu wyraźnego obniżenia napięcia.
- Po ustabilizowaniu sytuacji poinformować rodziców i odnotować zdarzenie.



Kradzież lub zniszczenie mienia

Podczas wyjazdów mogą pojawić się sytuacje związane z zaginięciem pieniędzy, sprzętu elektronicznego lub zniszczeniem wyposażenia ośrodka. W takich momentach szybko pojawiają się wzajemne oskarżenia, napięcia w grupie i presja na szybkie znalezienie winnego. Nieostrożne działania opiekuna, np. publiczne przesłuchiwanie uczniów czy przeszukiwanie bagażu bez uzasadnienia, mogą pogłębić konflikt i naruszyć poczucie bezpieczeństwa uczniów. Sytuacje tego typu wymagają spokojnej, uporządkowanej reakcji oraz dbałości o sprawiedliwe traktowanie wszystkich uczestników.

Planowanie powinno obejmować:

- rozmowę z uczniami o odpowiedzialności za rzeczy własne i wspólne,
- przypomnienie zasad przechowywania pieniędzy i wartościowych przedmiotów,
- ustalenie procedury zgłaszania takich zdarzeń.

Jak reagować w takiej sytuacji?

- Spokojnie zebrać informacje o zdarzeniu i ustalić jego okoliczności.
- Rozmawiać z uczniami indywidualnie, unikając publicznych oskarżeń.
- W przypadku szkody w obiekcie poinformować właściciela i ustalić dalsze kroki.
- Skontaktować się z rodzicami.
- Sporządzić dokumentację zdarzenia dla szkoły.



WYCIECZKI SZKOLNE 2026/2027



Podróże, które budują przyszłość!

ATAS od 37 lat wspiera nauczycieli w realizacji wyjazdów, które łączą rozwój, bezpieczeństwo i realną wartość dydaktyczną.



WYCIECZKI JĘZYKOWE

Ćwiczenia językowe podczas odkrywania lokalnej kultury, multimedialne zadania językowe, lekcje muzealne, zwiedzanie z anglojęzycznym przewodnikiem oraz lekcje w szkole językowej.

✓ Wielka Brytania, Hiszpania, Irlandia, Malta, USA



WYCIECZKI TURYSTYCZNE

Bogaty program zwiedzania prowadzony przez polskiego pilota, który łączy wartości edukacyjne z poznawaniem historii.

✓ Wielka Brytania, Grecja, Francja, Hiszpania, Malta, Niemcy, Austria, Włochy



First Minute – zaplanuj wyjazd wcześniej

%

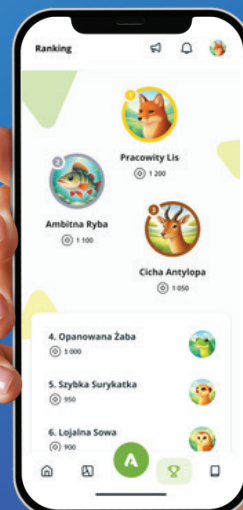
Rezerwując wycieczkę z wyprzedzeniem, zyskujesz spokój organizacyjny i lepsze warunki dla swojej klasy. Skorzystaj z promocji First Minute i odbierz **100 zł rabatu na każdego uczestnika** przy rezerwacji do **30 czerwca 2026 r.**

Oferta dotyczy wyjazdów realizowanych w terminie od 1 listopada 2026 do 15 lutego 2027.

wycieczkiszkolne.atas.pl

ATAS Go! – aplikacja, która łączy uczestników i kadre

Interaktywne
zadania
językowe na
wyjazdy do
Anglii





Standardy ochrony małoletnich podczas wycieczki szkolnej

Standardy ochrony małoletnich obowiązują również podczas wycieczki szkolnej i dotyczą wszystkich sytuacji, w których uczniowie mają kontakt z dorosłymi lub innymi uczestnikami wyjazdu. W tej części wskazano, na co zwrócić uwagę oraz jak reagować w sytuacjach zagrożenia.



Natalia Perek

Weryfikacja standardów ochrony małoletnich w obiektach

Organizacja wycieczki szkolnej powinna obejmować zapewnienie uczniom bezpieczeństwa w relacjach z dorosłymi oraz z innymi uczestnikami wyjazdu. Dlatego przed rozpoczęciem wycieczki należy zweryfikować, czy miejsca noclegowe oraz inne podmioty wdrożyły standardy ochrony małych dzieci.

Zgodnie z ustawą z 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczości na tle seksualnym i ochronie małych dzieci obowiązek wprowadzenia standardów ochrony małych dzieci dotyczy również podmiotów świadczących usługi hotelarskie, turystyczne oraz prowadzących inne miejsca zakwaterowania zbiorowego, w zakresie niezbędnym do zapewnienia bezpieczeństwa dzieci. Standardy te powinny określać w szczególności:

- zasady zapewniające bezpieczne relacje między personelem a małoletnimi, w tym wskazanie zachowań niedozwolonych wobec dzieci,
- procedury identyfikacji małoletniego przebywającego w obiekcie oraz relacji między dzieckiem a osobą dorosłą, z którą przebywa,
- zasady reagowania w sytuacji uzasadnionego podejrzenia zagrożenia dobra dziecka,
- procedury zgłaszania podejrzenia popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego oraz informowania właściwych instytucji,
- zasady przygotowania personelu do stosowania standardów ochrony małych dzieci oraz sposób dokumentowania tego procesu.



Co zrobić, gdy uczeń zgłasza niepokojącą sytuację?

Podczas wycieczki szkolnej mogą pojawić się różne sytuacje wymagające interwencji opiekunów. Mogą to być zarówno zdarzenia losowe, jak i problemy związane z relacjami między uczniami. W przypadku tych ostatnich do najczęstszych należą m.in.:

- silny konflikt między uczniami,
- zniszczenie mienia,
- przemoc rówieśnicza (fizyczna, werbalna, seksualna, ekonomiczna – np. wyłudzenie pieniędzy),
- wykluczanie lub upokarzanie ucznia przez grupę,
- nagrywanie lub fotografowanie ucznia bez jego zgody oraz rozpowszechnianie takich materiałów,
- kontakt ucznia z osobą obcą lub inne sytuacje potencjalnego zagrożenia ze strony osób dorosłych spoza grupy.



Każda z tych sytuacji wymaga szybkiej reakcji opiekunów. Dlatego uczniowie powinni wiedzieć, do kogo zgłaszać niepokojące zdarzenia, a nauczyciele – jakie procedury obowiązują w sytuacjach kryzysowych.

Pierwszym krokiem w każdej trudnej sytuacji jest określenie, co się wydarzyło oraz czy zdarzenie zagraża bezpieczeństwu uczniów lub może mieć charakter przestępstwa. Od tej oceny zależy dalsze postępowanie.

Rola kierownika i opiekunów wycieczki

Każda wycieczka szkolna musi mieć wyznaczonego kierownika oraz opiekunów. Do zadań kierownika należy m.in.:

- zapoznanie uczestników i opiekunów z zasadami bezpieczeństwa,
- reagowanie w sytuacjach zagrożenia,
- podejmowanie decyzji organizacyjnych.

Opiekunowie sprawują bezpośrednią opiekę nad uczniami. Do ich zadań należy:

- nadzorowanie przydzielonej grupy,
- dbanie o przestrzeganie zasad bezpieczeństwa,
- reagowanie na sytuacje konfliktowe i niebezpieczne,
- kontrolowanie obecności uczniów,
- informowanie kierownika o zdarzeniach wymagających interwencji.



Jak reagować w sytuacji zagrożenia?

Pierwszym krokiem jest ustalenie, co się wydarzyło oraz czy sytuacja zagraża bezpieczeństwu uczniów lub może mieć charakter przestępstwa.

Następnie należy:

- upewnić się, że nikomu nie zagraża bezpośrednio niebezpieczeństwo,
- przerwać zdarzenie i zabezpieczyć miejsce,
- zapewnić uczestnikom bezpieczne warunki i wsparcie,
- odseparować osobę stosującą przemoc od osoby, która jej doświadcza,
- poinformować kierownika wybieczki.

W razie potrzeby należy również:

- powiadomić odpowiednie służby (np. numer 112, policję),
- zabezpieczyć dowody zdarzenia (np. nagrania),
- zadbać o poszanowanie granic uczestników (bez presji, z poszanowaniem prywatności),
- zapytać uczestników, czego potrzebują, aby poczuć się bezpiecznie.



Procedura postępowania w przypadku podejrzenia krzywdzenia dziecka podczas wycieczki szkolnej

O uzasadnionym podejrzeniu krzywdzenia można mówić m.in. wtedy, gdy:

Opiekun nie musi mieć pewności – wystarczy uzasadnione podejrzenie.

W przypadku powzięcia uzasadnionego podejrzenia, że uczeń uczestniczący w wycieczce szkolnej doświadcza krzywdzenia, nauczyciel lub inny opiekun powinien niezwłocznie podjąć działania mające na celu jego ochronę oraz powiadomić odpowiednie służby. Należy:

- uczeń zgłasza przemoc lub niewłaściwe traktowanie,
- nauczyciel jest świadkiem zdarzenia,
- widoczne są obrażenia o niewyjaśnionym pochodzeniu,
- pojawiają się niepokojące zachowania dorosłych wobec dziecka (np. przekraczanie granic, seksualizacja relacji).

- zawiadomić odpowiednie służby (np. 112, policję),
- poinformować kierownika wycieczki i dyrektora szkoły,
- zapewnić uczniowi bezpieczeństwo i opiekę,
- zapobiec oddaleniu się uczestników zdarzenia (jeśli to konieczne),
- poinformować rodziców/opiekunów,
- udokumentować zdarzenie,
- przekazać sprawę zgodnie z procedurami szkolnymi.

Ważne jest również wsparcie ucznia, który informuje dorosłych o niepokojącej sytuacji. Dziecko zgłaszające przemoc może obawiać się reakcji sprawcy – niezależnie od tego, czy jest nim rówieśnik, czy osoba dorosła. Należy zapewnić mu poczucie bezpieczeństwa, podkreślić, że zgłoszenie było ważne i potrzebne, a także – jeśli to możliwe – chronić jego prywatność do czasu wyjaśnienia sprawy.





Zasady bezpiecznych relacji nauczycieli i wychowawców z dziećmi na wycieczce szkolnej



Najważniejsze zasady:

- opiekun działa zawsze w najlepszym interesie dziecka,
- traktuje ucznia z szacunkiem, uwzględniając jego godność i potrzeby,
- stosowanie jakiegokolwiek przemocy wobec dziecka jest niedopuszczalne,
- zasady te obowiązują wszystkich dorosłych uczestników wycieczki – niezależnie od ich roli czy stanowiska.

Jak budować relację z uczniem?

- opiekun powinien utrzymywać profesjonalną relację z dzieckiem,
- jego działania i komunikaty powinny być bezpieczne, adekwatne do sytuacji oraz przejrzyste,
- należy unikać zachowań, które mogłyby zostać błędnie zinterpretowane.

Jak dbać o właściwą komunikację?

- opiekun powinien zachowywać cierpliwość i szacunek w kontaktach z uczniami,
- uważnie słuchać dzieci i reagować adekwatnie do ich wieku i sytuacji,
- niedopuszczalne jest zawstydzanie, upokarzanie, lekceważenie lub obrażanie dziecka,
- krzyk może być użyty jedynie w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia,
- informacje wrażliwe dotyczące dziecka nie powinny być ujawniane osobom nieuprawnionym,
- należy szanować prywatność ucznia oraz informować go o decyzjach dotyczących jego osoby,

- w sytuacjach indywidualnych warto zapewnić obecność drugiego dorosłego lub innych uczestników wycieczki.

Jakie zachowania są niedozwolone ze strony opiekunów?

- używanie wulgarnych słów, obraźliwych gestów lub żartów wobec dzieci,
- odnoszenie się w rozmowach do seksualności dziecka lub wykorzystywanie przewagi władzy,
- faworyzowanie uczniów lub nierówne traktowanie ze względu na płeć, orientację, sprawność, status społeczny, pochodzenie, religię lub światopogląd,
- nawiązywanie relacji romantycznych lub seksualnych z dziećmi,
- udostępnianie dzieciom treści erotycznych lub pornograficznych,
- utrwalanie wizerunku dziecka do celów prywatnych,
- proponowanie lub używanie alkoholu, tytoniu lub innych nielegalnych substancji w obecności dzieci.

Zasady dotyczące kontaktu fizycznego z dzieckiem

- kontakt fizyczny powinien nastąpić tylko wtedy, gdy jest uzasadniony sytuacją i bezpieczny dla dziecka,
- należy obserwować reakcję dziecka i pamiętać, że niektóre formy kontaktu mogą być dla niego niekomfortowe,
- niedopuszczalne jest bicie, szturchanie, popychanie lub naruszanie integralności fizycznej dziecka,
- nie należy angażować się w łaskotanie, brutalne zabawy ani udawane walki,
- szczególną ostrożność należy zachować wobec dzieci, które doświadczyły przemocy lub innych trudnych doświadczeń,

- wszelki kontakt fizyczny powinien być jawny i nie może wynikać z przewagi władzy ani służyć uzyskaniu jakiegokolwiek gratyfikacji.

Na co zwracać uwagę przy pomocy w czynnościach higienicznych?

- opiekun powinien unikać kontaktu fizycznego podczas czynności higienicznych i pielęgnacyjnych, jeśli nie jest on konieczny,
- w sytuacjach wymagających pomocy przy myciu, ubieraniu lub korzystaniu z toalety powinna być obecna druga osoba dorosła,
- niedopuszczalne jest spanie z dzieckiem w jednym łóżku podczas wycieczki.





Upublicznianie wizerunku dzieci przez inne dzieci – granice i konsekwencje



Podczas wycieczek szkolnych uczniowie często korzystają z telefonów, komunikatorów i mediów społecznościowych. Dlatego przed wyjazdem należy jasno omówić z nimi zasady bezpiecznego korzystania z urządzeń oraz ochrony wizerunku innych osób.

Należy podkreślić, że niedozwolone jest:

- nagrywanie lub fotografowanie innych uczniów bez ich zgody,
- nagrywanie lub fotografowanie uczestników w sytuacjach upokarzających, konfliktowych lub intymnych,
- publikowanie zdjęć lub nagrań bez zgody osoby, której dotyczą,
- przekazywanie innym uczniom materiałów dotyczących rówieśników bez ich zgody,
- tworzenie obraźliwych fotomontaży z udziałem innych uczniów.

Takie działania naruszają granice innych osób i mogą wiązać się z konsekwencjami prawnymi oraz konsekwencjami wynikającymi z regulaminu szkoły.

Może się zdarzyć, że uczniowie nagrywają sytuację przemocy wobec rówieśnika, np. zbiorowe upokarzanie lub zmuszanie do poniżającej czynności. W takiej sytuacji samo nagrywanie i rozpowszechnianie materiału również mogą być formą przemocy.

Dlatego warto uczyć uczniów, jak reagować w roli świadków. Uczeń, który widzi taką sytuację, powinien:

- powiedzieć głośno „stop”, gdy widzi przekroczenie czyichś granic,
- jasno nazwać przemoc,

- jak najszybciej poinformować dorosłego opiekuna, a gdy nie jest to możliwe i sytuacja jest niebezpieczna – zadzwonić pod numer 112.

Co powinien zrobić opiekun?

Opiekun powinien zareagować natychmiast po uzyskaniu informacji o zdarzeniu. W pierwszej kolejności należy przerwać przemoc, nazwać ją oraz odseparować sprawcę od osoby, która jej doświadcza.

Następnie należy zabezpieczyć materiały (nagrania lub zdjęcia), aby nie były dalej rozpowszechniane, oraz poinformować kierownika wycieczki i dyrektora szkoły. W razie potrzeby należy powiadomić odpowiednie służby, np. policję.

Uczniowie uczestniczący w nagrywaniu takich zdarzeń powinni zostać poinformowani, że ich działanie narusza prawa innych osób i zasady bezpieczeństwa obowiązujące podczas wycieczki.



Pierwsza pomoc psychologiczna dla uczniów, którzy doświadczyli przemocy



Natalia Perek

Uczniowie, którzy doświadczyli przemocy lub innego przekroczenia granic, potrzebują przede wszystkim poczucia bezpieczeństwa i wsparcia emocjonalnego. Podczas wycieczki szkolnej nie ma możliwości natychmiastowej interwencji psychologa szkolnego, jednak podstawowej pomocy może udzielić każdy dorosły opiekun.

W takiej sytuacji warto:

- pozwolić uczniowi opowiedzieć o zdarzeniu, jeśli tego potrzebuje,
- nie wywierać presji na rozmowę, gdy uczeń nie chce mówić o sytuacji,
- dopytywać o emocje i je nazywać (np. „widzę, że to było dla ciebie trudne”, „wygląda na to, że bardzo się przestraszyłeś”),

- podkreślić, że uczeń nie ponosi winy za przemoc, a odpowiedzialność zawsze spoczywa na osobie, która ją stosuje.

Ważne jest również umożliwienie uczniowi kontaktu z bliskimi oraz poinformowanie o sytuacji jego rodziców lub opiekunów prawnych. Po powrocie z wycieczki uczeń powinien zostać objęty wsparciem psychologiczno-pedagogicznym w szkole, a w razie potrzeby skierowany do poradni psychologiczno-pedagogicznej.





Jakub Molka

Pierwsza pomoc w czasie wycieczki szkolnej

Nauczyciel nie zastępuje personelu medycznego, ale powinien potrafić rozpoznać sytuację wymagającą pierwszej pomocy oraz podjąć podstawowe działania do czasu uzyskania profesjonalnej pomocy. Najważniejsze jest zachowanie spokoju, zapewnienie dziecku bezpieczeństwa oraz szybka ocena sytuacji.

W tej części przedstawiono najczęstsze zdarzenia zdrowotne, które mogą wystąpić podczas wycieczek szkolnych, oraz podstawowe zasady postępowania w takich sytuacjach.

Główne zasady pierwszej pomocy na wycieczce szkolnej

1. Zachowaj spokój.
2. Najpierw zadбай o bezpieczeństwo ucznia i grupy.
3. Oceń stan dziecka (przytomność, oddech).
4. W razie wątpliwości wezwij pomoc medyczną.
5. Poinformuj rodziców i udokumentuj zdarzenie.

Napad drgawek

Napad drgawek może wystąpić nagle podczas wycieczki, np. w przebiegu gorączki, padaczki lub zaburzeń metabolicznych. Krótkotrwały napad najczęściej nie stanowi bezpośredniego zagrożenia życia, o ile dziecku zapewni się bezpieczeństwo.

Objawy – na co zwrócić uwagę

Napad drgawek zwykle przebiega w charakterystyczny sposób. Można zaobserwować:

- nagłą utratę przytomności,
- zeszywnienie ciała, a następnie rytmiczne skurcze kończyn,
- szczękościsk lub ślinotok,
- mimowolne oddanie moczu.

Napad zwykle trwa kilka minut i ustępuje samoistnie.

Co zrobić – procedura postępowania

Najważniejsze jest zachowanie spokoju i zapewnienie dziecku bezpieczeństwa.

1. Zabezpiecz dziecko przed urazem – odsuń twarde przedmioty.
2. Ułóż je na podłożu i podłóż coś miękkiego pod głowę.
3. Rozluźnij ciasne elementy ubrania wokół szyi.
4. Obserwuj przebieg napadu i zapamiętaj godzinę jego rozpoczęcia.

Podczas napadu drgawek nie wolno:

- wkładać niczego do ust,
- próbować otwierać zaciśniętych szczęk,
- powstrzymywać drgawek siłą,
- podawać jedzenia, płynów ani leków.

Co zrobić po ustaniu napadu?

Po zakończeniu napadu dziecko często jest senne i zdezorientowane.

1. Ułóż dziecko w pozycji bocznej bezpiecznej.
2. Sprawdź oddech.
3. Pozostań przy nim do czasu odzyskania pełnej świadomości.
4. Zapewnij spokojne i bezpieczne otoczenie.

Kiedy wezwać pomoc medyczną?

Pomoc medyczną należy wezwać, gdy:

- napad trwa dłużej niż 5 minut,
- pojawia się seria napadów bez odzyskania przytomności,
- dziecko ma trudności z oddychaniem po napadzie,
- doszło do poważnego urazu podczas napadu,
- jest to pierwszy w życiu napad drgawek.



Uczeń z padaczką na wycieczce

Jeżeli w wycieczce uczestniczy uczeń z rozpoznaną padaczką, nauczyciel powinien wcześniej:

- uzyskać od rodziców informacje o rodzaju napadów i czasie ich trwania,
- dowiedzieć się, czy dziecko przyjmuje leki i czy ma plan postępowania w razie napadu,
- znać podstawową procedurę pierwszej pomocy.

Omdlenia

Omdlenia u dzieci i młodzieży zdarzają się stosunkowo często. W większości przypadków nie stanowią zagrożenia dla życia, jednak każda utrata przytomności wymaga spokojnej oceny sytuacji i prawidłowego postępowania.

Omdlenie to nagła, krótkotrwała utrata przytomności spowodowana przejściowym spadkiem przepływu krwi przez mózg. Zwykle poprzedzają je zawroty głowy, osłabienie i zaburzenia równowagi.

Objawy – na co zwrócić uwagę

Omdlenie często poprzedzają charakterystyczne sygnały. Uczeń może zgłaszać:

- zawroty głowy,
- nudności,
- „mroczki przed oczami”,
- uczucie duszności,
- osłabienie.

Nauczyciel może zauważyć także:

- bladość skóry,
- nadmierne pocenie się,
- trudność w utrzymaniu kontaktu,
- wypowiedzi typu „robi mi się słabo”.

To moment, w którym często można jeszcze zapobiec upadkowi.

Co zrobić – procedura postępowania

Gdy uczeń zgłasza złe samopoczucie:

1. Natychmiast przerwij aktywność.
2. Posadź ucznia w bezpiecznym miejscu.
3. Poproś, aby pochylił głowę do przodu między kolanami lub – jeśli to możliwe – połóż go i unieś nogi.
4. Zapewnij dopływ świeżego powietrza.
5. Pozostań przy uczniu i obserwuj jego stan.

Jeżeli uczeń straci przytomność:

1. Nie zostawiaj go samego.
2. Ułóż go na plecach w bezpiecznym miejscu.
3. Unieś nogi powyżej poziomu serca.
4. Sprawdź oddech.
5. Upewnij się, że w jamie ustnej nie ma ciał obcych.

W większości przypadków dziecko odzyskuje przytomność po kilkudziesięciu sekundach. Po odzyskaniu świadomości powinno przez kilka minut pozostać w pozycji leżącej, a następnie powoli usiąść.

Kiedy wezwać pomoc medyczną?

Pomoc medyczną należy wezwać, gdy:

- dziecko nie odzyskuje przytomności po 1–2 minutach,
- pojawiają się drgawki,
- występują trudności w oddychaniu,
- doszło do poważnego urazu podczas upadku,
- omdlenie nastąpiło w trakcie wysiłku fizycznego.



Co zrobić po omdleniu?

Nawet jeśli uczeń szybko wróci do pełnej świadomości, należy:

1. poinformować rodziców,
2. sporządzić krótką notatkę ze zdarzenia,
3. zalecić konsultację lekarską.

Profilaktyka

Aby zmniejszyć ryzyko omdleń podczas wycieczki:

- zachęcaj uczniów do regularnego picia wody,
- unikaj długiego stania w jednej pozycji,
- planuj przerwy podczas zwiedzania lub marszu,
- przypominaj o zjedzeniu śniadania przed wyjazdem.

Odwodnienie i przegrzanie organizmu

Długie marsze, wycieczki w pełnym słońcu czy wielogodzinne przebywanie na otwartej przestrzeni mogą prowadzić do odwodnienia i przegrzania organizmu. Dzieci są szczególnie narażone na takie sytuacje, ponieważ szybciej tracą płyn i często później sygnalizują pogorszenie samopoczucia.

Objawy – na co zwrócić uwagę

Pierwsze objawy mogą być mało charakterystyczne. Uczeń może zgłaszać:

- osłabienie,
- ból lub zawroty głowy,
- nudności,
- suchość w ustach,
- senność.

Można również zauważyć spadek koncentracji, rozdrażnienie lub wolniejsze tempo marszu. W bardziej zaawansowanym stadium mogą pojawić się:

- przyspieszone tętno,
- gorąca, zaczerwieniona skóra,
- zaburzenia świadomości.

Co zrobić – procedura postępowania

Jeżeli uczeń skarży się na osłabienie lub zawroty głowy:

1. Natychmiast przerwij marsz lub aktywność.
2. Przenieś dziecko w cień lub chłodne, przewiewne miejsce.
3. Ułóż je w pozycji półleżącej lub siedzącej.
4. Podawaj niewielkie ilości wody małymi łykami.
5. Poluzuj elementy odzieży.

Po poprawie samopoczucia można kontynuować wycieczkę, jednak tempo marszu powinno być dostosowane do możliwości najbliższego uczestnika.

Kiedy wezwać pomoc medyczną?

Pomoc medyczną należy wezwać, gdy pojawiają się objawy udaru cieplnego, takie jak:

- bardzo wysoka temperatura ciała,
- zaburzenia świadomości,



- silny ból głowy,
- gorąca skóra i brak potliwości,
- dezorientacja lub utrata przytomności.

W takiej sytuacji należy:

1. Natychmiast wezwać pomoc medyczną.
2. Przenieść dziecko w chłodne miejsce.
3. Rozpocząć chłodzenie organizmu (np. chłodne okłady na kark i pachy).
4. Kontrolować oddech i stan przytomności.

Profilaktyka

Aby zmniejszyć ryzyko odwodnienia i przegrzania podczas wycieczki:

- przypominaj uczniom o regularnym piciu wody,
- planuj przerwy na odpoczynek,
- w upalne dni organizuj postoje w cieniu,
- intensywny wysiłek planuj raczej w godzinach porannych.

Przed wyjazdem warto również poinformować rodziców o konieczności wyposażenia dziecka w odpowiednią ilość wody.

Złamania i zwichnięcia

Upadki podczas zabaw, zajęć sportowych czy wycieczek terenowych należą do najczęstszych przyczyn urazów u dzieci. Dlatego nauczyciel powinien wiedzieć, jak rozpoznać objawy urazu kończyny oraz jak prawidłowo udzielić pierwszej pomocy.

Objawy – na co zwrócić uwagę

Podejrzenie złamania lub skręcenia stawu mogą sugerować:

- silny ból nasilający się przy ruchu,
- obrzęk w miejscu urazu,
- zasinienie skóry,
- ograniczenie ruchomości kończyny,
- niemożność obciążenia nogi lub poruszania ręką.

W przypadku złamania otwartego widoczna jest rana i fragment kości wystający poza skórę.

Co zrobić – procedura postępowania

1. Zapewnij dziecku bezpieczeństwo i ogranicz jego ruch.
2. Oceń stan ogólny ucznia (przytomność, oddech).
3. Unieruchom uszkodzoną kończynę – najlepiej obejmując staw powyżej i poniżej miejsca urazu.
4. Unieś kończynę, jeśli to możliwe.
5. Zastosuj zimny okład (przez materiał).
6. Zapewnij dziecku komfort cieplny i spokój.

Nie należy samodzielnie nastawiać kości ani sprawdzać, czy dziecko może poruszać kończyną.

Kiedy wezwać pomoc medyczną?

Pomoc medyczną należy wezwać, gdy:

- doszło do złamania otwartego,
- kończyna ma nienaturalny kształt,
- ból jest bardzo silny i uniemożliwia ruch,
- pojawiają się objawy wstrząsu (bladość, zimne poty, osłabienie).

Jeżeli stan dziecka nie wymaga wezwania pogotowia, należy zapewnić mu pomoc medyczną – zawieźć je do najbliższej przychodni lub szpitala. Należy niezwłocznie poinformować rodziców ucznia o zdarzeniu oraz o podjętych działaniach.



Profilaktyka

Aby zmniejszyć ryzyko urazów podczas wycieczki:

- poinformuj rodziców o konieczności odpowiedniego obuwia,
- wybieraj trasy dostosowane do wieku i możliwości uczniów,
- przypominaj uczniom o ostrożnym poruszaniu się po nierównym terenie.

W razie wypadku należy także poinformować rodziców, udokumentować zdarzenie i uruchomić szkolną procedurę powypadkową.

Reakcja alergiczna i wstrząs anafilaktyczny

Podczas wycieczki szkolnej może dojść do reakcji alergicznej, np. po użądleniu owada, spożyciu określonego pokarmu lub kontakcie z alergenem. W większości przypadków reakcja jest łagodna, jednak czasami może rozwinąć się wstrząs anafilaktyczny, czyli ciężka, zagrażająca życiu reakcja organizmu wymagająca natychmiastowej pomocy medycznej.

Objawy – na co zwrócić uwagę

Objawy reakcji alergicznej mogą pojawić się nagle i szybko się nasilać. Nauczyciel może zauważyć:

- pokrzywkę, wysypkę lub zaczerwienienie skóry,
- obrzęk ust, języka lub powiek,
- świąd skóry,
- nudności lub wymioty.

Objawy ciężkiej reakcji (wstrząsu anafilaktycznego) mogą obejmować:

- trudności w oddychaniu lub świszczący oddech,
- uczucie duszności,
- obrzęk gardła lub języka,
- zawroty głowy lub nagłe osłabienie,
- spadek ciśnienia i utratę przytomności.

Co zrobić – procedura postępowania

Jeżeli pojawiają się objawy reakcji alergicznej:

1. Przerwij aktywność i zapewnij dziecku spokój.
2. Oceń stan ucznia – sprawdź, czy oddycha prawidłowo i czy jest przytomny.
3. Jeżeli uczeń posiada autostrzykawkę z adrenaliną, pomóż mu ją zastosować zgodnie z zaleceniem lekarza.
4. Wezwij pomoc medyczną (numer 112).
5. Pozostań przy dziecku i obserwuj jego stan do czasu przyjazdu służb.
6. Jeżeli uczeń jest przytomny, ułóż go w wygodnej pozycji (najczęściej siedzącej lub półsiedzącej).
7. W przypadku utraty przytomności ułóż dziecko w pozycji bocznej bezpiecznej i kontroluj oddech.

Kiedy wezwać pomoc medyczną?

Pomoc medyczną należy wezwać natychmiast, gdy:

- pojawiają się trudności w oddychaniu,
- występuje obrzęk twarzy, języka lub gardła,
- dziecko skarży się na duszność lub zawroty głowy,
- dochodzi do utraty przytomności,
- istnieje podejrzenie wstrząsu anafilaktycznego.

W przypadku ciężkiej reakcji alergicznej zawsze należy wezwać pogotowie ratunkowe.



Profilaktyka

Aby zmniejszyć ryzyko reakcji alergicznej podczas wycieczki:

- przed wyjazdem zbierz informacje o alergiach uczniów,
- upewnij się, czy dziecko z alergią posiada przy sobie zalecane leki (np. autostrzykawkę z adrenaliną),
- unikaj podawania uczniom nieznanym produktom spożywczym,
- zwracaj uwagę na miejsca, w których mogą występować owady (np. w pobliżu koszy na śmieci lub słodkich napojów).

Choroba lokomocyjna

Podróż autokarem bywa pierwszym etapem wycieczki i dla części uczniów może być źródłem dużego dyskomfortu. Choroba lokomocyjna (kinetozą) jest częsta szczególnie u dzieci w wieku wczesnoszkolnym i choć nie stanowi zagrożenia dla życia, wymaga szybkiej reakcji opiekuna.

Objawy – na co zwrócić uwagę

Pierwsze symptomy mogą być mało wyraźne. Uczeń może zgłaszać:

- nudności,
- zawroty głowy,
- uczucie „ściskania” w żołądku.

Nauczyciel może również zauważyć:

- bladość skóry,
- nadmierne pocenie się,
- apatię lub wyraźne osłabienie.

W kolejnej fazie mogą pojawić się wymioty.

Co zrobić – procedura postępowania

Jeżeli uczeń zaczyna źle się czuć podczas jazdy, należy:

1. Polecić, aby patrzył w kierunku jazdy, najlepiej przez przednią szybę.
2. Polecić, aby przerwał czytanie lub korzystanie z telefonu.
3. Zapewnić dostęp do świeżego powietrza (np. poprzez włączenie nawiewu).
4. Przygotować worek higieniczny.
5. Uspokoić ucznia i poinformować go, że objawy są zwykle przejściowe.

Jeżeli dojdzie do wymiotów, warto zrobić przerwę po zatrzymaniu autokaru i jeśli to możliwe, zmienić miejsce siedzące ucznia na przednie, bliżej osi pojazdu.

Kiedy skonsultować się z lekarzem?

Należy zachować szczególną czujność, gdy:

- wymioty są bardzo nasilone i powtarzają się wielokrotnie,
- pojawiają się silne bóle głowy,
- występują zaburzenia widzenia,
- pojawia się wysoka gorączka,
- występują zaburzenia świadomości.

W takich sytuacjach należy rozważyć inną przyczynę niż choroba lokomocyjna i skontaktować się z lekarzem.



Profilaktyka

Aby zmniejszyć ryzyko choroby lokomocyjnej:

- poinformuj rodziców o planowanym czasie przejazdu,
- zapytaj, czy dziecko ma skłonność do choroby lokomocyjnej,
- ustal z rodzicami, czy dziecko przyjmuje lek przeciwwymiotny przed podróżą (zgodnie z zaleceniem lekarza).

Dziecko nie powinno rozpoczynać podróży ani na czczo, ani bezpośrednio po obfitym posiłku. Najlepszym rozwiązaniem jest lekki posiłek przed wyjazdem.

Podczas dłuższej podróży należy również planować przerwy.



Aktywny czas na wycieczce – gry i zabawy integracyjne

Jak dobrać aktywności do grupy?

Przy wyborze gier i zabaw należy uwzględnić:

- wiek uczniów,
- poziom integracji grupy,
- warunki organizacyjne i dostępną przestrzeń,
- poziom pobudzenia uczniów,
- cel aktywności – np. wyciszenie, integrację, uruchomienie energii lub zagospodarowanie czasu.



Aktywności do autokaru

– propozycje dla różnych grup wiekowych



Podróż autokarem to moment, w którym uczniowie są ograniczeni przestrzenią, szybciej się nudzą i łatwiej się rozpraszają. Dobrze dobrane aktywności pomagają spokojnie przeprowadzić grupę przez czas przejazdu, ograniczają zniecierpliwienie i wzmacniają poczucie wspólnoty. Najlepiej sprawdzają się tu zabawy niewymagające przemieszczania się, prostych materiałów ani długiego tłumaczenia zasad.

Klasy 1–3

Szyfrowane imiona: Nauczyciel podaje przez mikrofon zaszyfrowane imię jednego z dzieci. Może zmieniać kolejność sylab, wydłużać głoski albo dodawać utrudnienia, np. klaśnięcia między sylabami. Zadaniem uczestników jest odgadnięcie, o czyje imię chodzi.

Ludzkie radio: Prowadzący wypowiada zdanie, które dzieci powtarzają w określony sposób, np. jak robot, jak zmęczony człowiek, rozbawiona osoba, małe dziecko itp. Zabawa może być prowadzona przez mikrofon dla całego autokaru.

Historia z trzech słów: Nauczyciel podaje trzy losowe słowa, np. „pies”, „kanapka”, „rower”. Zadaniem dzieci jest wymyślenie krótkiej historii, która połączy wszystkie trzy elementy. Historie mogą być opowiadane indywidualnie lub w grupach.

Łańcuch skojarzeń: Pierwsza osoba mówi dowolne słowo. Kolejna musi podać pierwsze skojarzenie, jakie przychodzi jej do głowy. Łańcuch skojarzeń może prowadzić do bardzo zaskakujących i zabawnych połączeń.

Klasy 4–6

Jadę na wakacje i zabieram ze sobą...: Pierwsza osoba zaczyna zdanie: „Jadę na wakacje i zabieram ze sobą...”, podając jeden przedmiot. Kolejna osoba powtarza poprzednie elementy i dodaje własny. Lista rośnie, aż ktoś zapomni któregoś z przedmiotów.

Jaka to melodia? Jedna osoba nuci lub odtwarza fragment znanej piosenki, a pozostali próbują odgadnąć jej tytuł. Można grać indywidualnie lub w drużynach. Wersja autokarowa świetnie sprawdza się przy użyciu mikrofonu.

Quiz podróżniczy: Nauczyciel zadaje pytania dotyczące miejsca, do którego jedzie grupa, ciekawostek turystycznych, wiedzy ogólnej lub przygód klasy (z wycieczki lub przed nią). Dzieci odpowiadają indywidualnie albo w drużynach. Można przyznawać punkty za poprawne odpowiedzi.

Klasy 7–8 i młodzież

Co wolisz? Nauczyciel zadaje pytania z dwoma trudnymi lub zabawnymi opcjami wyboru, np. „wolisz walczyć z setką koni wielkości kaczek czy jedną kaczką wielkości konia?”, „wolisz spać samemu w głębi lasu czy na tratwie na pełnym morzu?”, „do końca życia nie jeść swojej ulubionej potrawy czy do końca życia jeść ją codziennie?”, „mieć 4 ręce czy 4 nogi?”. Uczestnicy wybierają odpowiedź, rozmawiają, uzasadniając swoje wybory. Po kilku pytaniach zadanych na forum (np. przez mikrofon) można zachęcić uczestników do wymyślania własnych pytań w parach czy małych grupach.

Kim jestem? Jedna osoba myśli o znanej postaci, zwierzęciu lub bohaterze filmu. Pozostali zadają pytania, na które można odpowiedzieć tylko „tak” lub „nie”. Celem jest odgadnięcie tożsamości w jak najmniejszej liczbie pytań.

Dwie prawdy i jedno kłamstwo: Chętni uczestnicy podają trzy informacje o sobie – dwie prawdziwe i jedną zmyśloną. Reszta grupy (lub rówieśnik z pary) próbuje odgadnąć, która z nich jest kłamstwem. Często prowadzi to do ciekawych rozmów i zaskakujących odkryć.

Szybkie pytania: Nauczyciel zadaje serię krótkich pytań, na które trzeba odpowiedzieć natychmiast, np. „góry czy morze?”, „książka czy film?”, „pizza czy kebab?”. Brak odpowiedzi w ciągu kilku sekund oznacza punkt karny lub zabawne zadanie. Tempo gry sprawia, że często pojawia się dużo śmiechu.

Gry integracyjne na pierwsze 30 minut wyjazdu



Pierwsze chwile wycieczki szkolnej mają kluczowe znaczenie dla funkcjonowania całej grupy. To właśnie na początku wyjazdu kształtuje się atmosfera, poziom bezpieczeństwa oraz gotowość uczniów do współpracy. Dlatego warto zaplanować krótkie aktywności integracyjne, które pomagają przełamać dystans, włączyć wszystkich uczestników do działania oraz budują pozytywne relacje między uczniami.

Klucz do ludzi:

Kilku chętnych uczniów staje przodem do grupy. Nauczyciel stoi za ich plecami i pokazuje reszcie klasy kartkę z hasłem, np. „właściciele psów”, „jedynacy”, „osoby z piątkami z fizyki”. Uczniowie, do których pasuje hasło, robią krok do przodu. Zadaniem osób stojących z przodu jest odgadnąć, co łączy te osoby, czyli jakie hasło znajduje się na kartce.

Kto tak jak ja?

Uczniowie siedzą w kręgu na krzesłach. Krzesel jest o jedno mniej niż uczestników. Jedna osoba wychodzi na środek i mówi hasło „Kto tak jak ja... lubi pływać?”. Osoby, które zgadzają się ze stwierdzeniem, wstają i jak najszybciej zmieniają miejsce. Uczeń, który nie zdąży zająć żadnego miejsca, zostaje na środku i podaje kolejne hasło (np. Kto tak jak ja... „cieszy się, że tu jest”, „zjadł śniadanie”, „ma rybki”).

Aktywności na deszcz w czasie zielonej szkoły



Deszczowa pogoda nie musi oznaczać jedynie planu awaryjnego. To dobra okazja do wykorzystania aktywności, które rozwijają współpracę, planowanie, komunikację i samodzielność uczniów. Warto wybierać takie zadania, które nie tylko zajmują czas, ale też angażują grupę we wspólne działanie i dają uczniom poczucie sprawczości.

Przegląd teatralny

Cel: rozwijanie komunikacji, współpracy i kreatywnego rozwiązywania problemów.

Uczniowie dzielą się na zespoły i wspólnie przygotowują krótką scenkę lub przedstawienie. Wieczorem cała grupa spotyka się, aby zaprezentować przygotowane występy. Dzieci mogą otrzymać gotowy scenariusz (np. fragmenty wybranych lektur – ciekawym wyborem może być książka „Przygody Mikołajka”) albo wybrać dowolną baśń. Mogą też stworzyć własne przedstawienie według własnego pomysłu. Ich zadaniem jest opracować scenariusz, podzielić role, nauczyć się kwestii, przygotować proste stroje i dekoracje oraz przeprowadzić próby. Ciekawym urozmaiceniem – zwłaszcza dla starszych uczniów – może być wylosowanie dla każdej grupy innego gatunku, np. dramatu, horroru, komedii lub musicalu. Zespoły mogą wtedy interpretować ten sam scenariusz na zupełnie różne sposoby.

Gra detektywistyczna

Cel: ćwiczenie logicznego myślenia, współpracy i planowania działań w zespole.

Zadanie najlepiej sprawdza się w ograniczonej przestrzeni i przy jasno określonym czasie (np. 20–30 minut). Warto wcześniej ustalić zasady bezpieczeństwa oraz obszar, w którym można ukrywać przedmioty.

Uczniowie łączą się w kilkusobowe zespoły. Każda grupa przygotowuje krótką zagadkę detektywistyczną dla pozostałych.

Etap 1 – przygotowanie zagadki

Każda grupa:

- wybiera 4–5 przedmiotów (np. dostępnych w sali lub przyniesionych przez uczniów),
- układa krótką historię, która łączy te przedmioty (np. zaginięcie osoby, kradzież, ukryty skarb),
- ustala kolejność zdarzeń.

PRZYKŁAD:

Temat: „Ukryty skarb”.

Przedmioty: butelka, but, szczotka, zeszyt, plecak.

Grupa tworzy historię, w której każdy przedmiot stanowi wskazówkę prowadzącą do rozwiązania zagadki.

Etap 2 – ukrywanie wskazówek

Grupy rozmieszczają swoje przedmioty w wyznaczonej przestrzeni (np. sala, korytarz), oznaczając je numerami lub symbolami.

Etap 3 – rozwiązywanie zagadek

Grupy zamieniają się zadaniami. Ich celem jest:

- odnalezienie wszystkich przedmiotów,
- ustalenie kolejności zdarzeń,
- odtworzenie historii przygotowanej przez inną grupę.

Etap 4 – omówienie

Na zakończenie każda grupa prezentuje swoją historię i porównuje ją z interpretacją innych uczniów.

Makiety – gra ekonomiczna

Cel: rozwijanie planowania, podejmowania decyzji i gospodarowania zasobami.

Uczniowie pracują w kilkuosobowych zespołach i wcielają się w rolę projektantów miasta. Ich zadaniem jest zaplanowanie i zbudowanie makiety miasta zgodnie z określonymi zasadami i przy ograniczonych zasobach.

Etap 1 – wprowadzenie do zadania

Nauczyciel (w roli „burmistrza”) przedstawia zadanie:

Każdy zespół ma zaprojektować miasto dla mieszkańców. W mieście muszą znaleźć się podstawowe elementy infrastruktury, takie jak: domy, park, fabryka. Makieta musi zmieścić się na wyznaczonej powierzchni (np. ławce lub fragmencie podłogi). Każda drużyna otrzymuje na start określoną pulę środków (np. symboliczne pieniądze, punkty, żetony).

Etap 2 – zasoby i „sklep”

Nauczyciel prowadzi „sklep”, w którym uczniowie mogą kupować materiały potrzebne do budowy, np.: materiały plastyczne, opakowania, przedmioty dostępne w otoczeniu, drobne elementy przyniesione przez uczniów.

Uczniowie kupują materiały, mogą wymieniać się zasobami między zespołami, mogą wykorzystywać własne pomysły i dostępne przedmioty.

Etap 3 – budowa miasta

Zespoły rozpoczynają budowę makiety w wyznaczonym czasie (np. 30–40 minut).

W trakcie pracy nauczyciel wprowadza dodatkowe warunki i decyzje, które wpływają na strategię zespołów, np.:

- premia za wybudowanie szpitala,
- obowiązkowe elementy (np. szkoła – kara za brak),
- dodatkowe nagrody za konkretne rozwiązania (np. obiekt sportowy),
- zmiany warunków ekonomicznych (np. promocja w sklepie).

Dzięki temu uczniowie muszą planować, podejmować decyzje, reagować na zmieniające się warunki.

Etap 4 – prezentacja i podsumowanie

Po zakończeniu czasu zespoły:

- prezentują swoje miasta,
- omawiają podjęte decyzje,
- porównują swoje rozwiązania.

Można wprowadzić element oceny, np.:

- realizacja wymagań,
- gospodarowanie budżetem,
- pomysłowość i funkcjonalność miasta.

Warto jasno określić czas pracy, zasady korzystania z materiałów oraz przestrzeń działania. Przy młodszych uczniach dobrze ograniczyć liczbę zasad, a przy starszych – rozbudować element ekonomiczny i negocjacyjny.



Podstawa prawna:

- Ustawa z 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (Dz.U. z 2026 r. poz. 110) – art. 22c ust. 3.
- Ustawa z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2025 r. poz. 1043 ze zm.) – art. 68 ust. 1 pkt 6.
- Ustawa z 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2026 r. poz. 515) – art. 6 pkt 1.
- Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2025 r. poz. 383 ze zm.) – art. 160 § 1–2.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 25 maja 2018 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U. z 2018 r. poz. 1055) – § 9–13.

Autorzy: Jakub Molka, Natalia Perek, Julia Przybył, Anna Topolska, Marta Wysocka

Kierownik grupy tematycznej: Barbara Smyk

Wydawca: Karolina Mutrun

Copyright © by Wiedza i Praktyka sp. z o.o., Warszawa 2026

Skład i łamanie: Magdalena Huta

Projekt graficzny publikacji: Magdalena Huta

Firma Wiedza i Praktyka sp. z o.o.

ul. Łotewska 9a, 03-918 Warszawa

Kontakt tel. 22 518 29 29

ISBN 978-83-8409-740-3

Kod produktu: 2BA0139

Niniejszy e-book chroniony jest prawem autorskim. Przedruk materiałów bez zgody wydawcy jest zabroniony. Zakaz nie dotyczy cytowania publikacji z powołaniem się na źródło. Zaproponowane w niniejszym poradniku wskazówki, porady i interpretacje dotyczą sytuacji typowych. Ich zastosowanie w konkretnym przypadku może wymagać dodatkowych, pogłębionych konsultacji. Publikowane rozwiązania nie mogą być traktowane jako oficjalne stanowisko organów i urzędów państwowych. W związku z powyższym redakcja nie może ponosić odpowiedzialności prawnej za zastosowanie zawartych w poradniku wskazówek, przykładów, informacji itp. do konkretnych przypadków.